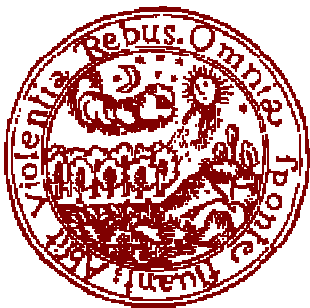

Comenius Stichting

De stichting heeft als doel het verbreiden van de kennis over de persoon en het gedachtegoed van de Tsjechische wijsgeer, pedagoog en theoloog Jan Amos Comenius (1592-1670) wiens denkbekenden nog steeds een grote actualiteit bezitten.

Secretariaat

Postbus 5810, 1410 GA Naarden

T.: 035-694 0526

E.: info@comenius-naarden.nl

I.: <http://www.comenius-naarden.nl>

Varia Comeniana

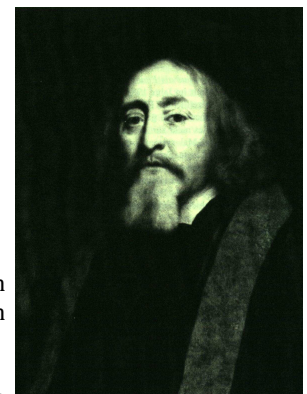
Portretten van Comenius

George Glover (1625-1650) was een beroemde graveur die portretten heeft gemaakt van diverse beroemdheden in het Engeland van zijn tijd, onder andere van Comenius. Dit portret prijkt op de frontpagina van de Engelse vertaling van een traktaat dat Jan Amos in 1643 uitgaf in Danzig. In 1645 verscheen ervan ook een uitgave in Amsterdam. De titel is: *Pansophiae diatyposis*. De Engelse vertaling dateert uit 1651. Zij verscheen in Londen en is gemaakt door Jeremy Collier. De titel is: *A pattern of universall knowledge*. Een exemplaar met het portret op het titelblad is aanwezig in het British Museum. De Amsterdams uitgave van het traktaat is aanwezig in de UB Amsterdam en in het Comenius Museum.

Glover's portret is gedateerd 1642 en in de rand is vermeld dat Comenius toen 50 jaar oud was. In 1928 verscheen in Praag een klein boekje over Comenius. Hierin staat op de frontpagina hetzelfde portret maar nu met de vermelding dat Comenius 64 jaar oud is. Een verschil van 14 jaar, maar de beide portretten zijn identiek. Het betreffende portret is vervaardigd door de Tsjechische graveur Václav Hollar (1607-1677). Hij werkte in Engeland. Hoe dan ook, het blijft een vraag hoe het mogelijk is, dat Comenius' uiterlijk niet is veranderd tussen 1642 en 1655.

Behalve de gravures van Glover en Hollar en van De Pas (1657) en Hagens (1666) zijn er ook nog twee geschilderde portretten van Comenius. Eén is het bekende portret van Jurrian Ovens dat in het Comenius Museum hangt. Dit portret prijkt bovendien op een aantal buitenkaften van boeken over Comenius. Wie de opdracht voor dit portret gaf is onbekend. Het moet in elk geval iemand zijn die niet onbemiddeld was, want Ovens was een bekende portretschilder die zich goed liet betalen. Hoe het portret uiteindelijk in het Rijksmuseum belandde, is niet bekend. Sinds 1992 is het schilderij in bruikleen bij het Comenius Museum in Naarden. Een opmerkelijk verschil tussen dit portret en de hierboven besproken gravures is dat Ovens Comenius afbeeldt als een zeer deftige godgeleerde en niet als een eenvoudige geestelijke zoals op de gravures het geval is.

Er is nog een tweede portret van Comenius. Het staat bekend onder de titel *De oude man*. Dit schilderij is in het bezit van het Uffizi in Florence. Het wordt toegeschreven aan Rembrandt. Kenners claimen dat op dit portret inderdaad Comenius is afgebeeld. In 2006 velde Ernst van de Wetering, de leider van het Rembrandtproject, een finaal oordeel over de vraag of het hier handelt over een echte Rembrandt, dan wel om een werk van een van zijn leerlingen. Volgens Van de Wetering is het portret een echte Rembrandt.